

ARAZİ TOPLULAŞTIRMA UYGULAMALARINDA ÜRETİCİLERİN TOPLULAŞTIRMAYA BAKIŞ AÇILARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER (TOKAT-ERBAA ÖRNEĞİ)*

Gülçin ALTINTAŞ¹, Yaşar AKÇAY²

ÖZET: Bu çalışmada kullanılan veriler Tokat İli Erbaa Ovasındaki 10 köyden 105 adet işletme ile anket yapılarak elde edilmiştir. Araştırma bölgesindeki üreticilerin toplulaştırma ile ilgili düşünceleri, tavsiyeleri, toplulaştırmayı benimsemeye hangi faktörlerin etkili olduğu, toplulaştırmadan kaynaklanan sorunları incelenmiştir. Araştırma bölgesinde toplulaştırma sonrası ortaya çıkan en önemli sorunun tesviye problemi olduğu belirlenmiştir. Toplulaştırma sonrası bakım görmeyen kanallar, köprüler ve yollar da yıpranarak sorun haline gelmiştir.

Arazi Toplulaştırmasına üreticilerin bakış açıları ile bu durumu etkilediği düşünülen bazı sosyo-ekonomik faktörler arasında istatistiksel olarak bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açıları ile üreticilerin yaşı ve işletmelerin ihtisaslaşma düzeyleri arasında yapılan ki-kare testi sonucunda bağımlılık olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açılarına göre oluşturulan gruplar arasında; parsel sayıları ve pazara dönüklük oranı bakımından grup ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda belirlenmiştir. Anahtar Kelimeler: Arazi Toplulaştırması, Ki-Kare Testi, Sosyo-Ekonomik Yapı, Varyans Analizi

Factors Affecting Viewpoint to Consolidation of Farmers in Land Consolidation Application (Erbaa-Tokat Province)

ABSTRACT: In this study data were obtained from Tokat- Erbaa plain farms 105 farms from 10 different villages via survey method. In the research area farmers' thoughts about land consolidation, their suggestions, some factors affecting their willingness to the land consolidation, and local problems caused by consolidation were determined. The leveling was the most critical problem in the land consolidated area. In addition, neglected irrigation channels, bridges and roads were other problems after land consolidation.

Whether there is a relationship between some socio-economic factors with viewpoint of farmers to land consolidation were investigated. According to the chi-square test, a statistically significant relationship was found between the viewpoint of the farmers to the land consolidation and age of farmers, and also specialization of the farms. According to one-way analysis of variance, the difference between the groups on the basis of the viewpoint of the farmers to the land consolidation was determined as statistically significant according to plot numbers and the ratio of market orientation.

Key Words: Land Consolidation, Chi-Square Test, Socio-Economic Structure, Variance Analysis.

1. GİRİŞ

Bugün dünyanın en önemli sorunlarından birisi artan nüfusa bağlı olarak tarımsal üretimin yeterli düzeyde arttırılamamasıdır. Bilindiği gibi tarım alanlarının artırılması olanaklı olmadığından artan nüfusun gıda talebini karşılayabilmek için mevcut kaynakları daha ekonomik ve etkin kullanmak gerekmektedir. Bu nedenle birim alandan alınan verimin ve elde edilen gelirin artırılması gerekir. Verim artışı, yeni teknoloji ve tarımsal uygulamaların doğru bir şekilde uygulanması ile; gelir artışı ise, üretim maliyetleri düşürülmek suretiyle sağlanabilir. Bu bağlamda işgücü talebini kısıtlaması dolayısıyla

üretim maliyetlerini düşürmesi, tarımsal uygulamaların etkinliğini artırması ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin yatırım maliyetlerini büyük ölçüde azaltması yönüyle arazi toplulaştırması önem kazanmaktadır.

Arazi toplulaştırması sadece dağınık arazilerin birleştirilmesi değil, birim alandan azami verim elde etmek ve işgücü verimliliğini artırmak için tarımın bütün kollarında gerekli iyileştirmenin yapılmasını ve çiftçinin hayat standardını yükseltecek bütün teknik, sosyal ve kültürel tedbirlerin alınmasını amaçlamaktadır (Akçay ve Angın, 1989).

Tarım sektörü, kalkınma sürecindeki büyük önemini korumakla birlikte, yapısal ve kurumsal

* Bu çalışma doktora tezinden bir bölüm olup, Gaziosmanpaşa Üniv. Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmiştir.

¹ Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüsü, TOKAT.

² GOP Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Öğretim Üyesi, TOKAT.

birçok sorunla karşı karşıya bulunmaktadır. Arazilerin sürekli olarak parçalanması ve dengesiz dağılımı, Türkiye'de gelir dağılımını bozmakta ve tarımsal üretimde kaynak israfına neden olarak ulusal ekonomiyi olumsuz yönde etkilemektedir (Taşdemir, 2001). İşletme arazilerinin daha da parçalanmasını önlemek, miras hukukunda kesin değişiklikler yapmakla sağlanabilirse de, parçalanmış işletmelerin yeniden birleştirilmesi, arazi toplulaştırma çalışmalarına ağırlık vermekle mümkündür. Ayrıca arazi toplulaştırma yatırımları, genellikle sulama, tesviye, drenaj tesisi vb. diğer tarla içi geliştirme hizmetleri ile birlikte uygulandığında yatırımın yararlılığının daha da arttığı belirgindir. Bu takdirde yaratılan ekonomik fazlalık; ulaşım, girdi temini, tarım ürünlerinin işlenmesi, tarımsal pazarlama sektörü gibi diğer destekleyici sektörlerle de yansımaktadır (Özkan, 1999).

Diğer yandan büyük yatırım bedeli karşılığında devletçe yapılan toplulaştırma ve tarla içi geliştirme projelerinin planlama ve uygulamasına katkıda bulunabilmek bakımından, toplulaştırma sahasındaki üreticilerin sosyo-ekonomik durumlarının ve üreticilerin toplulaştırmaya bakış açılarının ortaya konulması gereklidir. Bu bağlamda, Tokat ilinde tarımsal potansiyeli oldukça yüksek olan Erbaa ovasında arazi toplulaştırması sonuçlarının ortaya konulması, bundan sonra yapılacak olan toplulaştırma projelerine ışık tutacak olması bakımından önem arz etmektedir.

Türkiye'de arazi toplulaştırma çalışmalarını yürüten KHGM* ve TRGM'nün çalışmalarına ilave olarak konuyla ilgili bütüncü araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu kuruluşların toplulaştırma çalışmaları yoğun olarak alt yapının yeniden düzenlenmesi ve tarla içi geliştirme hizmetlerine yöneliktir. Projelerin yürütüldüğü yörelerde yer alan tarım işletmelerinin, proje uygulandıktan sonraki tarımsal faaliyetlerine ilişkin araştırmalar önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu araştırma Köy Hizmetleri* tarafından Erbaa Ovasında uygulanan ve halen uygulanmakta olan arazi toplulaştırma çalışmalarını bütüncü bir özellik taşıması açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışma ile yukarıda ifade edilen hususların gerçeleştirilmesine katkı sağlamak, bölgedeki işletmelerin arazi toplulaştırma çalışmalarına ve uygulama sonrasına ilişkin düşüncelerini ortaya koymak, benimsemeyi etkileyen bazı önemli faktörleri saptamak, toplulaştırma öncesi ve sonrası tarımsal yapıda meydana gelen değişiklikleri karşılaştırmak, aynı bölgede ve diğer bölgelerde yürütülecek arazi toplulaştırma çalışmalarının başarısını artıracak önlemleri belirlemeye çalışmak amaçlanmıştır.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

2.1. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın temel materyalini, Tokat ili Erbaa Ovasında Toplulaştırma yapılmış 10 köydeki 1205 adet işletmeyi temsil edebilecek nitelikte olan 105 adet işletmeden anket yöntemi ile elde edilmiş olan birincil veriler oluşturmuştur.

Örnek hacminin tespitinde %95 güven aralığında ve ortalamadan %5 sapma (t tablo değeri =1.96) ile örnek sayısı belirlenmiştir. Örneklemede *Neyman Yöntemi* kullanılarak (Çiçek ve Erkan, 1996) 1205 işletmeden 105 adet işletme ile çalışılmasının uygun olduğu belirlenmiştir. 105 anketin köylere göre dağılımında ise her bir köyün sahip olduğu işletme sayısı dikkate alınarak oransal dağılım yapılmıştır.

İncelenen işletmelerde üreticilerin arazi toplulaştırmasına yaklaşımları incelenmiş olumlu bulanlar ve olumsuz düşünüp de sonradan fikir değiştirenler (90 adet işletme) bir grup altında incelenmiştir. Olumsuz düşününler ve olumlu düşünüp de sonradan fikir değiştirenler ise diğer grubu (15 adet işletme) oluşturmuştur.

Araştırmada üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açısı ile bu durumu etkilediği varsayılan kriterler aşağıda belirtilen başlıklar altında toplanmıştır.

Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açısı ile; yöneticinin yaşı, eğitim durumu, aile genişliği, ihtisaslaşma düzeyi arasında bağımlılık olup olmadığını belirlemek için ki-kare testi yapılmıştır. Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açılarına göre oluşturulan gruplar arasında; işletme genişliği, parsel sayısı, pazara dönüklük oranı ve net hasıla bakımından farklılık olup olmadığını belirlemek için varyans analizinden yararlanılmıştır.

Elde edilen tablolarda, beklenen frekansların 5'den küçük olduğu hücre veya gözlerin, toplam hücre sayısının %20'sini geçtiği durumlarda likelihood ratio (G istatistiği) değeri kullanılmıştır (Düzgüneş ve diğ.,1993).

Nitel değişkenler arasında ilişki olup olmadığının incelendiği ki-kare testinin esası, parametrik hipotez testlerinde olduğu gibi H_0 hipotezini ileri sürerek, bu hipotezin reddedilip edilemeyeceğini incelemektir (Serper, 1986).

Ailedeki birey sayısı 1-3 arasında olan işletmeler az bireyli, 4-5 arasında olan orta sayıda bireyli, 6 ve daha yukarı ise çok bireyli aile olarak alınmıştır (Arslankurt ve Altıntaş, 2005).

İşletmeler, tarım ürünleri yıllık satış tutarlarının %70'ini bir üründen sağlıyorsa ihtisaslaşmış, iki üründen sağlıyorsa yarı ihtisaslaşmış, üç ve daha fazla üründen sağlıyorsa karma işletmeler şeklinde sınıflandırılmış ve arazi toplulaştırmasına yaklaşım ile bir ilişkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

Tarımsal ürünlerin pazara arz edilmesi kırsal

* 13/01/2005 tarihli kanun ile Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü lağvedilmiş olup devam eden toplulaştırma proje çalışmaları İl Özel idarelerine devredilmiştir.

toplumdaki bireylerin dış kültürle temasa geçmelerine neden olmaktadır. Pazara arz edilen tarımsal ürünlerin artması, üreticilerde ekonomik çıkarlarını koruma bilincinin arttığı bir göstergesidir. Pazara dönüklük oranı hesaplanırken brüt üretim değeri içindeki yıllık satış tutarının payı dikkate alınmıştır.

Net hasıla, işletmelerin bir üretim dönemi içerisinde iyi işletilip işletilmediğini, üretim dalları arasındaki organizasyonun uygun olup olmadığını ve işletme sonucunu bir bütün olarak göstermesi bakımından objektif bir ölçü olarak ele alınmakta ve kullanılmaktadır (Açıl ve Köylü, 1971). Net hasıla, brüt hasıladan işletme masraflarının çıkarılmasıyla elde edilmiştir.

3. ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI İLE İLGİLİ GENEL BULGULAR

3.1. Arazi Toplulaştırması Hakkında Üreticilerin Genel Görüşleri

İncelenen işletmelerde toplulaştırma projesi uygulanmadan önce üreticilerin toplulaştırmaya ilişkin yaklaşımları incelenmiş ve üreticilerin %95.24'ünün toplulaştırma projesini olumlu buldukları tespit edilmiştir. Araştırma bölgesinde üreticilerin arazi toplulaştırma projesini olumlu bulma nedenleri araştırılmıştır. Toplulaştırma projesini olumlu bulan üreticilerin %32.00'sinin arazilerinin toplu hale geleceği düşüncesiyle, %23.00'ünün tarımsal işler kolaylaşacağı düşüncesiyle, %16.00'sinin arazilerine sulama ve drenaj tesisleri geleceği düşüncesiyle, %15.00'inin arazilerine ulaşım kolaylaşacağı ve %14.00'ünün daha az masrafla daha fazla gelir elde edeceği düşüncesiyle, toplulaştırma projesini olumlu buldukları belirlenmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. İncelenen İşletmelerde Toplulaştırma Projesi Öncesi Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Yaklaşım

	Sayı	%
Olumlu Bulanlar	100	95.24
<i>Nedeni</i>		
Arazilerin toplu yerde olması	32	32.00
Araziye ulaşım kolaylığı	15	15.00
Tarımsal işler kolaylaşması	23	23.00
Sulama ve drenaj tesis yapılması	16	16.00
Daha az masrafla fazla gelir sağlama	14	14.00
TOPLAM	100	100.00
Olumsuz Bulanlar	5	4.76
<i>Nedeni</i>		
Toprağından kopmak	1	20.00
Tarlanın verimsiz yerden verilmesi endişesi	4	80.00
TOPLAM	5	100.00
GENEL TOPLAM	105	100.00

Üreticilerin olumsuz bulma nedenleri arasında en önemli etken tarlaların verimsiz yerden verilmesi endişesidir (%80.00) (Çizelge 1).

Toplulaştırma projesinin tamamlanması ve işletmelere parsellerin dağıtılmasından sonra,

üreticilerin toplulaştırmaya karşı tutum değişiklikleri ve bu tutumda etkili faktörler nedenleri ile incelenmiştir. Üreticilerin %80.95'inin toplulaştırma projesi uygulandıktan sonra fikrinin değişmediği, %19.05'inin fikrinin değiştiği belirlenmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 2. İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Toplulaştırmadan Sonra Tutum Değişikliği

	Sayı	%
Evet (Fikrim değişti)	20	19.05
Hayır (Fikrim değişmedi)	85	80.95
TOPLAM	105	100.00

Toplulaştırma yapılmadan önce olumsuz fikre sahip olan ancak toplulaştırma tamamlandıktan sonra olumlu fikre sahip olan üreticilerin fikir değiştirme nedenleri arazilerin toplu hale gelmesi (%40.00), arazilere sulama ve drenaj tesislerinin yapılmış olması (%40.00) ve arazilere ulaşımın kolaylaşmasıdır (%20.00) (Çizelge 3).

Toplulaştırma projesi uygulamasına olumlu yaklaşımda bulunup ta proje uygulaması tamamlandıktan sonra olumsuz düşünen üreticilerin %46.67'sinin fikir değiştirme nedeni arazilerin verimsiz yerden verilmesi, %46.67'sinin fikir değiştirme nedeni çorak ıslahının yapılmamasıdır. Üreticilerin %6.67'si arazilerinden ayrıldıkları için fikir değiştirmişlerdir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Üreticilerin Toplulaştırma Projesi İle İlgili Sonradan Fikir Değiştirme Nedenleri

Olumsuz Düşünen Üreticilerin Sonradan Fikir Değiştirme Nedenleri		
	Sayı	%
Araziler toplu hale geldiği için	2	40.00
Arazide sulama ve drenaj tesisleri yapıldığı için	2	40.00
Ulaşım kolaylığı	1	20.00
TOPLAM	5	100.00
Olumlu Düşünen Üreticilerin Sonradan Fikir Değiştirme Nedenleri		
Arazisinden ayrıldığı koptuğu için	1	6.67
Arazi daha verimsiz yerden verildiği için	7	46.67
Çorak ıslahı yapılmadığı için	7	46.67
TOPLAM	15	100.00

İncelenen işletmelerde üreticilerin arazi toplulaştırmasından memnun kalıp kalmadıkları araştırılmıştır. İşletmelerde üreticilerin %84.76'sı arazi toplulaştırmasından memnun iken, %15.24'ü toplulaştırmadan memnun kalmamıştır. Toplulaştırmayı olumlu bulan üreticilerin toplulaştırmadan memnun olmaları beklenirken, görmüş olduğu bazı aksaklıklardan dolayı toplulaştırmaya olumlu bakmasına rağmen memnun

olmadığını belirten üreticiye de rastlanmıştır. Üreticilerin arazi toplulaştırmasından memnuniyet nedenleri arasında en önemli etken arazileri toplu hale gelmiş olmasıdır (%27.56). Bunu sırasıyla sulamanın kolaylaşması (%23.62), arazilerin şeklinin düzelmiş olması (%20.47), tarlaların yolunun olması (%18.90) izlemektedir. Üreticilerin arazi toplulaştırmasından memnun kalmamalarında etkili faktörler, tesviyenin düzgün yapılmamış olması (%60.00), arazilerin verimsiz yerden verilmiş olması (%20.00) ve çorak ıslahının yapılmamış olmasıdır (%20.00) (Çizelge 4).

Çizelge 4. İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Arazi Topluşturmasından Memnuniyet Durumu

	Sayı	%
Evet memnunum	89	84.76
<i>Memnun Kalma Nedenleri</i>		
Tarlaların yolu oldu	23	18.90
Arazi toplu yerde oldu	35	27.56
Sulama kolaylaştı	30	23.62
Arazim tek parça oldu	10	7.87
Arazi şekli düzeldi	26	20.47
Tesviye oldu	2	1.58
TOPLAM * (1'den fazla cevap verilmiştir)	127	100.00
Hayır memnun değilim	16	15.24
<i>Memnun Kalmama Nedenleri</i>		
Tesviye düzgün yapılmadı	15	60.00
Verimsiz arazi verildi	5	20.00
Çorak ıslahı yapılmadı	5	20.00
TOPLAM * (1'den fazla cevap verilmiştir)	25	100.00

İncelenen işletmelerde üreticilerin arazi toplulaştırmasına yaklaşımları incelenmiş olumlu bulanlar

Çizelge 5. İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Topluşturma Yapılmadan Önce Proje İle İlgili Bilgi Düzeyi

	Arazi Topluşturmasına Bakış Açısı				İşlt. Ort.	
	Arazi Topluşturmasını Olumlu Bulanlar		Arazi Topluşturmasını Olumsuz Bulanlar			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç duymamıştım	7	7.78	0	0.00	7	6.67
Duyduğum ama nasıl olduğunu bilmiyordum	12	13.33	5	33.33	17	16.19
Bilgim vardı ve nasıl olduğunu biliyordum	11	12.22	0	0.00	11	10.48
Bilgim vardı daha önce gördüm	60	66.67	10	66.67	70	66.67
TOPLAM	90	100.00	15	100.00	105	100.00

Çizelge 6. İncelenen İşletmelerde Topluşturma Sonrası Köy Hizmetlerinin Tamamlayıcı Çalışmalarının Olup Olmadığına İlişkin Üretici Görüşleri

	Arazi Topluşturmasına Bakış Açısı				İşlt. Ort.	
	Arazi Topluşturmasını Olumlu Bulanlar		Arazi Topluşturmasını Olumsuz Bulanlar			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tamamlayıcı çalışmalar var	7	7.78	1	6.67	8	7.62
Tamamlayıcı çalışmalar yok	83	92.22	14	93.33	97	92.38
TOPLAM	90	100.00	15	100.00	105	100.00
<i>Tamamlayıcı Çalışmalar</i>						
Ara kanallar yapıldı sonra hizmet yok	6	85.71	1	100.00	7	87.50
Tarla yolları yapıldı	1	14.29	0	0.00	1	12.50
TOPLAM	7	100.00	1	100.00	8	100.00

ve olumsuz düşünüp de sonradan fikir değiştirenler (90 adet işletme) bir grup altında incelenmiştir. Olumsuz düşününler ve olumlu düşünüp de sonradan fikir değiştirenler ise diğer grubu (15 adet işletme) oluşturmuştur.

İncelenen işletmelerde üreticilerin hemen hemen tamamına yakını (%97.14), arazi toplulaştırmasını diğer üreticilere tavsiye etmektedirler.

Proje sahasındaki üreticilerin toplulaştırma projesi hakkındaki duyum ve ön bilgilerinin bu türden yatırımların benimsenmesinde ve katılımcılığın sağlanmasında etkili olduğu bilinmektedir (Özkan, 1999). Diğer yandan arazi toplulaştırmasının önceden üreticilerce gerçek manada anlaşılıp anlaşılmadığı önem arz etmektedir. Bu bağlamda araştırma bölgesinde üreticilerin toplulaştırma yapılmadan önce arazi toplulaştırma projesi ile ilgili bilgi sahibi olup olmadıkları Çizelge 5'de sunulmuştur. İncelenen işletmelerde üreticilerin işletme genelinde %66.67'sinin daha önce proje hakkında bilgi sahibi olduğu ve toplulaştırma alanı gördüğü, %10.48'inin daha önce toplulaştırma sahası görmediği ancak proje hakkında bilgi sahibi olduğu, %16.19'unun detaylı bir bilgiye sahip olmadığı ancak böyle bir projenin var olduğunu bildiği, %6.67'sinin ise daha önceden arazi toplulaştırmasını hiç duymadığı çizelgeden görülmektedir.

Araştırma alanında toplulaştırma sonrası Köy Hizmetlerinin tamamlayıcı çalışmalarının olup olmadığına ilişkin üretici görüşleri alınmış ve üreticilerin %92.38'i tarafından herhangi bir tamamlayıcı çalışmanın olmadığı belirtilmiştir (Çizelge 6).

Araştırma bölgesinde toplulaştırma sonrası ortaya çıkan sorunlar Çizelge 7'de verilmiştir. Çizelgeye göre toplulaştırma sonrasında ortaya çıkan en önemli sorun tesviye problemidir (%26.97). Tesviye düzgün yapılmadığı için sulamada problemler ortaya çıkmaktadır. Üreticiler tarafından belirtilen diğer önemli sorunda drenaj kanallarının dolmuş

olmasıdır. Toplulaştırma sonrası bakım görmeyen kanallar, köprüler ve yollarda yıpranarak sorun haline gelmiştir.

Arazi toplulaştırması yapıldıktan sonra toplulaştırma öncesine göre ürün deseninde herhangi bir değişiklik olup olmadığı araştırılmıştır. Arazi toplulaştırmasını olumlu bulan üreticilerin %48.89'unun üretim deseninde değişiklik olduğu, %51.11'inin ise üretim deseninde herhangi bir değişiklik olmadığı belirlenmiştir. Arazi toplulaştırmasını olumsuz bulan üreticilerin ise %73.33'ünün üretim desenini değiştirdiği, %26.67'sinin üretim deseninin değişmediği belirlenmiştir. Sulamanın kolaylaşmasına bağlı olarak, üretim deseninde değişiklikler olmuştur (Çizelge 8).

Arazi toplulaştırmasını olumlu bulan işletmelerde, üretim deseninde herhangi bir değişiklik olmaması, üreticilerin %39.13'ünün işletme arazisinin küçük olması, %36.96'sının arazisinin zaten sulanıyor olması, %13.04'ünün işgücünün yetersiz olması ve %6.52'sinin pazarlama ile ilgili endişe duyuyor olmasından kaynaklanmaktadır. Arazi toplulaştırmasını olumsuz bulan üreticilerin tamamında üretim deseninde herhangi bir değişiklik olmaması, bilinen çeşitlerin kendilerine yetmesinden kaynaklanmaktadır.

3.1.2. Arazi Toplulaştırması İle Bazı Sosyo-Ekonomik Özellikler Arasındaki İlişki

Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açılarını, işletmecinin yaşı, işletmecinin eğitim düzeyi, aile genişliği ve ihtisaslaşma düzeyleri gibi faktörlerin etkileyip etkilemediği araştırılmaya çalışılmıştır (Çizelge 9).

Arazi toplulaştırmasını olumlu bulan üreticilerin yaş ortalamasının toplulaştırmayı olumsuz bulan üreticilere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açıları ile üretici yaşları arasındaki yapılan ki kare testi sonucunda bağımlılık olduğu belirlenmiş ve bağımlılık katsayısı 0.35 olarak hesaplanmıştır.

Arazi toplulaştırmasını olumlu bulan üreticilerin eğitim düzeyinin olumsuz bulan üreticilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiş ve yapılan ki kare testi sonucunda üreticilerin eğitim düzeyi ile toplulaştırmaya bakış açılarının birbirinden bağımsız olduğu sonucuna varılmıştır. Arazi toplulaştırmasına bakış açılarının aile genişliğinden bağımsız olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamındaki işletmelerin ihtisaslaşma düzeyleri incelendiğinde, arazi toplulaştırmasını olumlu bulanlarda yarı

Çizelge 7. İncelenen İşletmelerde Toplulaştırma Sonrası Ortaya Çıkan Sorunlar

	Arazi Toplulaştırmasına Bakış Açısı				İşlt. Ort.	
	Arazi Toplulaştırmasını Olumlu Bulanlar		Arazi Toplulaştırmasını Olumsuz Bulanlar			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kanallar eskidi	22	17.89	4	13.79	26	17.11
Köprüler yıkıldı	20	16.26	1	3.45	21	13.82
Drenajlar doldu	33	26.83	6	20.69	39	25.66
Yollar bozuldu	7	5.69	1	3.45	8	5.26
Tesviye düzgün yapılmadı	28	22.76	13	44.83	41	26.97
Taban suyu çok	7	5.69	3	10.34	10	6.58
Sınırlar düzgün ayrılmadı	2	1.63	0	0.00	2	1.32
Köprü ve prizler parsellere denk gelmedi	4	3.25	1	3.45	5	3.29
TOPLAM	123	100.00	29	100.00	152	100.00

* (1'den fazla cevap verilmiştir)

Çizelge 8. Toplulaştırması Sonrası Ürün Deseni Değişikliği Olup Olmadığına İlişkin Üretici Görüşleri

	Arazi Toplulaştırmasına Bakış Açısı				İşlt. Ort.	
	Arazi Toplulaştırmasını Olumlu Bulanlar		Arazi Toplulaştırmasını Olumsuz Bulanlar			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet ürün desenini etkiledi	44	48.89	11	73.33	55	52.38
Hayır ürün desenini etkilemedi	46	51.11	4	26.67	50	47.62
Toplam	90	100.00	15	100.00	105	100.00
<i>Evet ise Nedeni</i>						
Sulamanın kolaylaşması	44	100.00	11	100.00	55	100.00
<i>Hayır ise Nedeni</i>						
İşletme arazisi az	18	39.13	0	0.00	18	36.00
İşletme arazisi zaten sulanıyor	17	36.96	0	0.00	17	34.00
Bilinen çeşitler yeterli	2	4.35	4	100.00	6	12.00
İşgücü yetersiz	6	13.04	0	0.00	6	12.00
Pazarlama ile ilgili endişe	3	6.52	0	0.00	3	6.00
TOPLAM	46	100.00	4	100.00	50	100.00

ihtisaslaşmış işletmelerin çoğunlukta olduğu (%52.22), arazi toplulaştırmasını olumsuz bulanlarda ise karma işletmelerin çoğunlukta (%73.33) olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin ihtisaslaşma düzeyleri ile arazi toplulaştırmasına bakış açıları arasında istatistiksel olarak bağımlılık olduğu belirlenmiş ve bağımlılık katsayısı 0.22 olarak hesaplanmıştır.

İncelenen işletmelerde arazi toplulaştırmasına bakış açılarına göre oluşturulan gruplar arasında: Üreticilerin sahip oldukları işletme genişlikleri, parsel sayısı, pazara dönüklük oranı ve net hasıla bakımından farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile araştırılmıştır (Çizelge 10).

Arazi büyüklüğü açısından toplulaştırmayı olumlu bulan işletmelerin %43.33'ü 1-25 dekar arası arazi büyüklüğüne sahiptir. Topluştırmayı olumsuz bulan işletmelerin %53.33'ü 26-50 dekar arasında araziye sahiptir. Yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak gruplar arasında farkın önemli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İşletmelerin parsel sayıları incelendiğinde toplulaştırmayı olumlu bulan işletmelerin %75.56'sının 2-4 parça parselde sahip olduğu belirlenmiştir. Topluştırmayı olumsuz bulan üreticilerin %43.75'i 2-4 parça parsel sahip iken %43.75'inde 5-8 parselde sahiptirler. 2001 Tarım sayımı sonuçlarına göre, işletmeler tümüyle dikkate alındığında işletme başına ortalama parsel sayısının 4.08 olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin %19.46'sı bir parselin, %57.40'ı iki-beş parselin, %16.06'sı altı-dokuz parselin üzerinde, %7.08'i ise on ve daha fazla parselin üzerinde çalışmaktadır (DİE, 2001).

Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açılarına göre, parsel sayıları bakımından, istatistiksel açıdan farklılığın önemli olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, $P < 0.05$ önem düzeyinde grup ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir.

Araştırma bölgesindeki üreticilerin pazara dönüklük oranlarına göre dağılımı incelendiğinde üreticilerin tamamının pazara dönük olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin arazi toplulaştırmasına

yaklaşım durumuna göre, pazara dönüklük oranları bakımından farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla varyans analizi yapılmış grup ortalamaları arasındaki farkın, $P < 0.10$ 'a göre istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir.

Üreticilerin arazi toplulaştırmasına yaklaşım durumuna göre, net hasıla bakımından farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla varyans analizi yapılmış grup ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı belirlenmiştir.

3.1.3. Topluşturma Öncesi ve Sonrası Tarımsal Yapı Değişikliği

Araştırmaya konu olan işletmelerin toplulaştırma öncesi ve toplulaştırma sonrasında arazi büyüklükleri, parsel sayıları, ortalama parsel genişliği ve parsellerin işletme merkezine uzaklıklarına ilişkin veriler değerlendirilerek Çizelge 11 düzenlenmiştir. Çizelgeye göre işletmelere ait arazi büyüklükleri ortalaması %2.31 azalmış, parsel sayısı genel ortalamada %50.83 azalmış, kuru arazi miktarı da %64.55 azalmıştır. Parsellerin işletmeye uzaklığı %34.38 oranında azalma göstermiştir.

- Topluşturma Sonrası Ürün Verimlerinde Değişimler

Topluşturma sonrası verim artışı olan ürünler belirlenmiş ve ürün verimlerindeki değişimler Çizelge 12'de sunulmuştur. Çizelgeye göre ayçiçeğinde %24.71, buğdayda %34.16, kuru fasulyede %11.05, yeşil fasulyede %23.80, karpuzda %19.41, şeker pancarında %21.38, patlıcanda %4.46, soğanda %30.24, tütünde %18.84, yer domatesinde %9.89 oranında verim artışı sağlandığı belirlenmiştir. Yalnız bu verim artışının tamamını toplulaştırmaya bağlamak yanlış olur. Bilindiği üzere tarımsal ürünlerde verim artışını etkileyen birçok unsur vardır. Son yıllarda özellikle yüksek verimli çeşitlerin ıslah edilmesi veya ülkeye getirilmesi ile çeltik, ayçiçeği, buğday vb. ürünlerin verim potansiyellerinde küçümsenemeyecek artışlar olduğu bilinmektedir. Ancak toplulaştırmadan sonra tarımsal işlemlerin

Çizelge 9. Bazı Faktörler ile Üreticilerin Arazi Topluştırmasına Bakış Açılarını Arasında Yapılan Ki-kare Testi Sonuçları

FAKTÖR	SD	P	X^2_{tablo}	X^2_{hesap}	C.C.	SONUÇ
İşletme Yöneticilerinin Yaşı	2	0.01	9.21	10.032	0.35	Bağımlılık Vardır
İşletme Yöneticisi. Eğitim Düzeyi	2	0.20	3.22	1.528	-	Bağımlılık Yoktur
Aile Genişliği	2	0.20	3.22	1.474	-	Bağımlılık Yoktur
Üreticilerin İhtisaslaşma Düzeyleri	2	0.10	4.60	5.894	0.22	Bağımlılık Vardır

Çizelge 10. Bazı Faktörler ile Üreticilerin Arazi Topluştırmasına Bakış Açılarını Arasında Yapılan Varyans Analizi Sonuçları

FAKTÖR	SD	P	F_{tablo}	F_{hesap}	SONUÇ
İşletme Genişliği	Gruplar Arası : 1	0.10	2.76	0.022	Grup Ortalamaları Arasındaki Fark Önemli Değildir
	Genel :104				
Parsel Sayısı	Gruplar Arası : 1	0.05	3.94	4.431	Grup Ortalamaları Arasındaki Fark Önemlidir
	Genel :104				
Pazara Dönüklük Oranı	Gruplar Arası : 1	0.10	2.76	3.428	Grup Ortalamaları Arasındaki Fark Önemlidir
	Genel :104				
Net Hasıla	Gruplar Arası : 1	0.10	2.76	0.355	Grup Ortalamaları Arasındaki Fark Önemli Değildir
	Genel :104				

teknikğine uygun olarak yapılabilmesine olanak sağlayan parsel şekli ve altyapısının da ürün verimlerinde olumlu etki yapması kaçınılmazdır.

- Toplulaştırma Sonrasında Üretim Girdilerindeki Değişmeler

Toplulaştırma sonrasında üretim girdilerindeki değişimler toplulaştırmayı olumlu bulan ve toplulaştırmayı olumsuz bulan işletmeler açısından ayrı ayrı incelenmiş üreticilerin bu konuya bakış açısı ve gözlemleri ankete dayalı olarak alınmış ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çizelge 13'den izlenebileceği gibi üreticilerin büyük çoğunluğu insan işgücü ihtiyacında azalma olduğunu belirtmişlerdir. İşletmede kullanılan insan işgücü ihtiyacında azalma veya artma olduğunu belirten üreticilerin yanıtları doğrultusunda yaklaşık olarak ortalama azalma ve artma oranlarının belirlenmesine yönelik yapılan hesaplamalar sonucunda genel ortalama azalma ve artma oranlarında azalma olduğu belirlenmiştir.

Arazi toplulaştırması sonrasında makina işgücü ihtiyacında gözlemlere dayalı olarak belirtilen değişimlerin incelenmesi sonucunda ise genel ortalama üreticilerin %79.05'i makina işgücü ihtiyacında azalma olduğunu, %19.05'i kullanılan

makine işgücünün aynı düzeyde kaldığını, %1.90'ını ise arttığını belirtmişlerdir. Genel bir ifade ile toplulaştırma sonrasında parsellerin bir araya toplanması ve yol mesafelerinin kısalması sonucunda işletme başına gereksinme duyulan makine işgücü miktarında azalma olduğu büyük oranda kabul görmektedir.

Arazi toplulaştırmasını olumlu bulan işletmelerdeki üreticilerin %57.78'i gübre kullanımında azalma olduğunu, %3.33'ü artış olduğunu ve %38.89'u aynı kaldığını beyan etmişlerdir. Bununla birlikte kullanılan yakıt miktarında genel ortalama %13.93 azalma, %27.50 oranında ise artış gözlemlenmiştir. Toplulaştırma ile birlikte sulamada %16.27 oranında artış olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 11. Toplulaştırma Öncesi ve Sonrası Arazi Büyüklüğü, Parsel Adedi ve İşletmeye Uzaklık

	Top.Öncesi	Top.Sonra	Fark	% Değişim
<i>Arazi Toplulaştırmasını Olumlu Bulanlar</i>				
Arazi Büyüklüğü	43.02	42.28	-0.74	-1.73
Sulu (da)	38.93	40.61	1.68	4.32
Kuru (da)	4.09	1.67	-2.42	-59.25
Parsel Adedi	6.42	3.18	-3.24	-50.50
İşletmeye Uzaklık	1.92	1.28	-0.64	-33.33
<i>Arazi Toplulaştırmasını Olumsuz Bulanlar</i>				
Arazi Büyüklüğü	46.10	43.53	-2.57	-5.57
Sulu (da)	42.43	43.53	1.10	2.60
Kuru (da)	3.67	0.00	-3.67	-100.00
Parsel Adedi	8.67	4.13	-4.54	-52.33
İşletmeye Uzaklık	1.93	1.15	-0.78	-40.41
<i>İşletmeler Ortalaması</i>				
Arazi Büyüklüğü	43.46	42.46	-1.00	-2.31
Sulu (da)	39.43	41.03	1.60	4.05
Kuru (da)	4.03	1.43	-2.60	-64.55
Parsel Adedi	6.74	3.31	-3.43	-50.83
İşletmeye Uzaklık	1.92	1.26	-0.66	-34.38

Çizelge 12. Toplulaştırma Öncesi ve Sonrası Bazı Üretim Dallarının Verim Değişikliği

İşletmeler Ortalaması	Top.Öncesi (kg/da)	Top.Sonrası (kg/da)	Fark (kg/da)	Fark (%)
Ayçiçeği	236.00	294.31	58.31	24.71
Buğday	374.75	502.75	128.00	34.16
K.Fasulye	170.22	189.03	18.81	11.05
Y.Fasulye	1416.13	1753.13	337.00	23.80
Karpuz	2411.11	2879.04	467.93	19.41
Şeker Pancarı	5431.51	6593.00	1161.49	21.38
Patlıcan	1800.00	1880.34	80.34	4.46
Biber	1200.00	1223.28	23.28	1.94
Soğan	2150.00	2800.21	650.21	30.24
Tütün	80.14	95.24	15.10	18.84
Y.Domatesi	2166.67	2380.95	214.28	9.89

Çizelge 13. İncelenen İşletmelerde Toplulaştırma Sonrasında Üretim Girdilerinde Meydana Gelen Değişimler

	İşgücü		Makina		Gübre		İlaç		Sulama		Tohum		Yakıt	
	Sayı	Ort. %	Sayı	Ort. %	Sayı	Ort. %	Sayı	Ort. %	Sayı	Ort. %	Sayı	Ort. %	Sayı	Ort. %
Arazi Top. Olumlu	0	0.00	1	1.11	3	3.33	2	2.22	62	68.89	0	0.00	2	2.22
Bulanlar	88	97.78	73	81.11	52	57.78	54	60.00	15	16.67	25	27.78	66	73.33
Ayrı Kaldı	2	2.22	16	17.78	35	38.89	34	37.78	13	14.44	65	72.22	22	24.44
Toplam	90	100.00	90	100.00	90	100.00	90	100.00	90	100.00	90	100.00	90	100.00
Arzi Top. Olumsuz	0	0.00	1	6.67	1	6.67	1	6.67	5	33.33	0	0.00	2	13.33
Bulanlar	11	73.33	10	66.67	4	26.67	4	26.67	5	33.33	1	6.67	9	60.00
Ayrı Kaldı	4	26.67	4	26.67	10	66.67	10	66.67	5	33.33	14	93.33	4	26.67
Toplam	15	100.00	15	100.00	15	100.00	15	100.00	15	100.00	15	100.00	15	100.00
İşletmeler Ortalaması	0	0.00	2	1.90	4	3.81	3	2.86	67	63.81	0	0.00	4	3.81
Ayrı Kaldı	99	94.29	83	79.05	56	53.33	58	55.24	20	19.05	26	24.76	75	71.43
Toplam	6	5.71	20	19.05	45	42.86	44	41.90	18	17.14	79	75.24	26	24.76
Toplam	105	100.00	105	100.00	105	100.00	105	100.00	105	100.00	105	100.00	105	100.00

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma bölgesinde toplulaştırma yapılmadan önce üreticilerin işletme genelinde %33.33'ünün daha önce toplulaştırma sahası görmediği, ya detaylı bir bilgiye sahip olmadığı ya da hiç duymadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar, proje öncesi arazi toplulaştırması yapılacak alanlarda toplulaştırma ile ilgili eğitim çalışmalarına gereken önemin verilmediğini göstermektedir.

İşletmelerde üreticilerin %84.76'sı arazi toplulaştırmasından memnun kaldıklarını ifade ederken, %15.24'ü toplulaştırmadan memnun kalmadığını belirtmiştir. Üreticilerin arazi toplulaştırmasından memnun kalma nedenleri arasında en önemli etken arazilerinin toplu hale gelmiş olmasıdır (%27.56). Üreticilerin arazi toplulaştırmasından memnun kalmamalarında en etkili faktör, tesviyenin düzgün yapılmamış olması (%60.00)'dir. Proje tamamlandıktan sonra uygulama alanlarındaki kontrol hizmetleri sağlıklı şekilde yürütülmediğinden bu tür olumsuzluklar kötü örnek oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum toplulaştırma yapılacak diğer alanlardaki üreticilerde tedirginlik oluşmasına neden olacaktır. Bu da projenin başarısını etkileyecektir.

Araştırma bölgesinde toplulaştırma sonrası ortaya çıkan en önemli sorun tesviyeden kaynaklanan sorundur (%26.97). Tesviye düzgün yapılmadığı için sulamada problemler ortaya çıkmaktadır. Üreticiler tarafından belirtilen diğer önemli bir sorun da drenaj kanallarının dolmuş olmasıdır. Ayrıca toplulaştırma sonrası kanallar, köprüler ve yollar bakım görmediği için yıpranmakta ve sorun oluşturmaktadır.

Yapılan ki-kare testleri sonucunda işletme yöneticilerinin eğitim düzeyi ve aile genişliği ile üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açıları arasında istatistiksel olarak bağımlılık bulunamamıştır. Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açıları ile işletme yöneticilerinin yaşı arasında %35, ihtisaslaşma düzeyleri arasında %22 oranında istatistiksel olarak bağımlılık olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan varyans analizleri sonucunda: üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açılarına göre oluşturulan gruplar arasında: üreticilerin sahip oldukları işletme genişlikleri ortalamaları ve net hasıla ortalamaları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Üreticilerin sahip olduğu parsel sayısı ortalamaları bakımından $P < \%5$ ve pazara dönüklük oranı ortalamaları bakımından ise $P < \%10$ önem seviyesinde istatistiksel olarak farklılık olduğu belirlenmiştir.

Toplulaştırma sonrasında işletmelere ait arazi büyüklükleri ortalaması %5.97 azalmış, parsel sayısı genel ortalamada %53.81 azalmış, kuru arazi miktarı da %71.16 azalmıştır. Parsellerin işletmeye uzaklığı %34.43 oranında azalma göstermiştir.

Toplulaştırma sonrasında üretim girdilerinden insan işgücü ihtiyacında azalma olduğu belirlenmiştir. Toplulaştırma sonrasında parsellerin bir araya

toplama ve yol mesafelerinin kısılması sonucunda işletme başına gereksinme duyulan makine işgücü miktarında azalma olduğu üreticiler tarafından ifade edilmektedir. Toplulaştırma sonrası ürün verimlerinde artış sağlandığı belirlenmiştir. Toplulaştırmadan sonra tarımsal işlemlerin tekniğine uygun olarak yapılabilmesine olanak sağlayan parsel şekli ve altyapısının da ürün verimlerinde olumlu etki yapması kaçınılmazdır.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

Toplulaştırma projelerinin daha başarılı olabilmesi için çiftçilerin bu konuda bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir. Çiftçi eğitim ve yayım programlarında bu konuya yer verilmesi gerekli görülmektedir. Çiftçi eğitimlerinde konunun işlenmesinin yanında, araştırma sonuçlarının kanıtlandığı örnek proje sahalarının çiftçilere gösterilerek toplulaştırmanın gerçek anlamıyla tanıtılması ve katılımcılığın artırılmasında büyük yarar görülmektedir.

Arazi toplulaştırması tamamlandıktan sonra toprak verimliliğini korumak ve yatırımın yararlılığını uzun yıllar sürdürmek için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bölgedeki tarım kuruluşların uygun ekim münavebesi önerilerinde bulunması ve olanaklar ölçüsünde bu önerilerin uygulanması sağlanmalıdır.

Türkiye'de arazi toplulaştırma projelerinin uygulanmasında iki ayrı yasal düzenleme bulunmaktadır. 1994 tarihinde yürürlüğe giren "3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine dair Tarım Reformu Kanunu" yalnız tarım reformu uygulama alanı ilan edilen reform bölgelerini veya sulama alanlarını kapsamakta, Türkiye genelinde toplulaştırma faaliyetlerine imkan vermemektedir. Dolayısıyla tarım reformu uygulama alanı dışındaki alanlarda toplulaştırma uygulamaları 1979 tarih ve 7/18231 sayılı Arazi Toplulaştırma Tüzüğüne göre yapılmaktadır. Mevcut tüzük ve yönetmeliklerin tabi olduğu özel arazi toplulaştırma kanunu olmadığından projelende ve uygulamada bir takım sorunlar çıkmaktadır. Bu sorunlar çözülmediğinden çalışmalar aksamakta, yatırım programları istenilen şekilde yürütülememektedir. Arazi toplulaştırma tüzüğüne göre proje çalışmalarına başlamadan önce, ön etüt sırasında arazi sahiplerinin rızası alınmakta ve proje sahasındaki arazilerin yarısından çoğuna sahip bulunan ve sayı olarak 2/3'ünü teşkil eden arazi sahiplerinin toplulaştırmayı kabul etmeleri halinde toplulaştırmaya başlanmaktadır. Ancak arazi sahiplerinin toplulaştırmayı kabul etmeleri kolay olmamakta, bu durum da işgücü ve diğer ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Diğer yandan Arazi Toplulaştırma tüzüğünde dağıtım normundan daha küçük parçalara rıza ve hükmen taksim ve ifraz işlemlerine izin verilmeyen herhangi bir kısıtlama bulunmadığından ülke çapında tarım arazilerinin parçalanması ve bölünmesi önlenememektedir.

Toplulaştırılan parsellerin zaman içerisinde tekrar parçalanması ve şekillerinin bozulması ve bu

gelişmelerin sonucunda da toplulaştırmanın yararlarının azalmaması için yürürlükteki miras hukukuna yasal düzenlemeler getirilmelidir. Araştırma bölgesinde olduğu gibi, Türkiye tarımında da verim artışını destekleyen toplulaştırma projelerinin ve sulama yatırımlarının daha başarılı olabilmesi için; en başta ülke koşullarına uygun prensip ve yöntemleri içeren bir "Arazi Toplulaştırma Kanunu" ile bu kanuna dayanarak hazırlanan arazi toplulaştırma uygulama programlarına gereksinim olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda sekizinci kalkınma planında arazi toplulaştırması ve diğer tarla içi geliştirme hizmetleri ile ilgili düzenlemelere yer verildiği bilinmekle beraber gerekli düzenlemelerin kısa sürede yapılması önemli görülmektedir.

KAYNAKLAR

- AÇIL, F., KÖYLÜ, K., 1971.** "Zirai Ekonomi ve İşletmecilik Dersleri" Ankara Üniv., Zir. Fak. Yayınları No: 465, Ders Kitabı No: 168, Ankara.
- AKÇAY, Y., ANGIN, N., 1989.** "Arazi Toplulaştırması ve Türkiye'de Bu Konudaki Uygulamaların Değerlendirilmesi" TZOB, Çiftçi ve Köy Dünyası Dergisi, Mart 1989, Cilt:5, Sayı:51, Ankara.
- ARSLANKURT, B., ALTINTAŞ, A., GÜLEÇ, M., 2005.** "Tokat, İlinde Arazi Toplulaştırması Yapılan Alanlarda Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Toplulaştırma Bilinç Düzeyine Etkili Faktörler", TKB, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Tokat Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Tokat.
- ÇİÇEK, A., ERKAN, O., 1996.** "Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemi", Gaziosmanpaşa Üniv., Ziraat Fak., Yayın No:12, Ders Notları Serisi:6, Tokat.
- DİE, 2001.** Devlet İstatistik Enstitüsü (Türkiye İstatistik Kurumu), "Tarım Sayımı Sonuçları", tük.gov.tr.
- DÜZGÜNEŞ, O., KESİCİ, T., GÜRBÜZ, F., 1993.** İstatistik Metodları, Ankara Üniv., Zir. Fak. Yayınları:1291, Ders Kitabı:369, Ankara.
- ÖZKAN, E., 1999.** "Arazi Toplulaştırması Uygulamalarında Sosyo-Ekonomik Yapı Özellikleri ve Benimsemeyi Etkileyen Faktörlerin Etkinliği (Edirne-Uzunköprü Örneği)" Trakya Üniv., Fen Bilimleri Enst., Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tekirdağ.
- SERPİR, Ö., 1986.** Uygulamalı İstatistik, Filiz Kitapevi, İstanbul.
- TAŞDEMİR, N., 2001.** "Konya - İçeri Çumra'da Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri İle Birlikte Uygulanan Arazi Toplulaştırmasının Ekonomik Analizi" Köy Hizmetleri Konya Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Trakya Toprak ve Su Kaynakları Sempozyumu, 24-27 Mayıs, ISBN: 975-19-2654-8, Konya.

Sorumlu Yazar

Gülçin ALTINTAŞ

altintasgulcin@hotmail.com

Geliş Tarihi : 24.12.2008

Kabul Tarihi : 04.04.2009